

Məhəmməd Təqi Zəhtabi
(Kirişçi)

İRAN TÜRKLƏRİNİN QƏDİM TARİXİ

(Tərcümə)

Az2
2010

9(55)
7247

Tərcüməçi:

Redaktor:

Məsləhətçi:

İntiqam ƏSƏDOV

Rövşən KƏBİRLİ

Şirxan SƏLİMOV,

Tarix elmləri doktoru, professor

243301

Məhəmməd Təqi Zəhtabi (Kirişçi). “İran türklərinin qədim tarixi” (fars dilindən tərcümə)

Bu kitab ərəb, fars və rus dillərindən müstəqil şəkildə tərcümə edən İntiqam Əsədovun sayca ikinci böyük tərcüməsidir. Bundan əvvəl İ.Əsədov dilçi alim, həkim-cərrah, doktor Cavad Heyətın fars dilində yazmış olduğu “Türk dili və ləhcələrinin tarixinə nəzər” kitabını tərcümə edərək öz vəsaiti hesabına çap etdirib. İnanırıq ki, İ.Əsədovun böyük zəhmət hesabına ərsəyə gətirdiyi bu tarixi mənbə də xalqın qədimliyi ilə öyünməyə haqqı olanlar, tariximizin tədris olunduğu ali təhsil ocaqlarında oxuyan tələbə və dərslər deyən müəllimlər tərəfindən rəğbət və minnətdarlıq hissi ilə qarşılanacaq.

Keçmişindən xəbəri olmayan xalqın gələcəyi də qaranlıq olar.

A 5100000251 (051) qrifli nəşr
127 - 2010

© “Şəms” nəşriyyatı

Tərcüməçidən

5 il əvvəl İrana səfər zamanı bu ölkədə yaşayan qohumum Nemət Əsədi Cənubi Azərbaycanın nemətləri ilə yanaşı mənə bütöv Azərbaycan və qədim türk tayfalarının tarixinə dair bir neçə kitab da hədiyyə etdi. Başqaları İrandan pal-paltar gətirdiyi halda, mənənim yüküm soykökümüz və tarixi keçmişimizdən bəhs edən, hələ də qaranlıq qalan bəzi məqamlara işıq salan 15 kitab idi. Mütailə edərək Azərbaycan (Şimali) tarixi ədəbiyyatında və ədəbiyyat tarixində indiyədək araşdırılmamış çoxsaylı məxzlərlə rastlaşdım. Tarix müəllimi olduğum üçün bu mənbələrin geniş oxucu kütləsi və gənc elmi potensialımız üçün dəyərini başa düşüb onlardan bəzilərini tərcümə etmək qərarına gəldim. Qeyd edirəm ki, bundan əvvəl 2007-ci ildə məşhur cərrah, dilçi-tarixçi alim, doktor Cavad Heyətın fars dilində yazdığı «Türk dili və ləhcələrinin tarixinə nəzər» kitabını tərcümə edərək oxuculara çatdırmışam. Oxuculara təqdim olunan tarix elmləri doktoru, professor Məhəmməd Təqi Zəhtabının (ləqəbi Kirişçi) «İran türklərinin qədim tarixi» kitabının tərcüməsinə isə bir il vaxt sərf etdim. İran yaylası, o cümlədən Cənubi Azərbaycan ərazisində qədim türk tayfalarının məskunlaşması, dövlətçiliyi, siyasi, iqtisadi, hərbi və mədəni quruluşunun əksər hallarda Azərbaycanın «müasir tarixçilərinə» məlum olmayan çox zəngin çalarlarından bəhs edən bu kitab indiyədək Azərbaycan ədəbiyyatı tarixi və tarixi ədəbiyyatında hətta yalnız təqdim olunan bəzi hadisə və terminoloji adlara da aydınlıq gətirir. Məsələn, Zərdüştün atasının adı heç də Azərbaycan ədəbiyyatı və Azərbaycan tarixi kitablarında göstərildiyi kimi Spitame (böyük hərflə) deyil, Puruş İspə olmuşdur.

Spitame ad yox, vəzifə, yəni dini icma başçısı, kahinlərin daşdığı vəzifənin adıdır (Necə ki, institutun rektoru, məktəb direktoru, polis rəisi və s. deyirlər). Bu və bu kimi bugünə qədər mübahisələndirilən bəzi digər məqamlarla bağlı kitabda ətraflı bilgi verilir.

Maraqlı bir nüansı da qeyd edim ki, İranda yaşasa da müəllif M.T.Zəhtabi bu kitabı azəri-türkcəsində yazıb. Lakin əlyazma şəkilində olan «İran türklərinin qədim tarixi» kitabı Əli Əhmədian Sərayi tərəfindən farscaya tərcümə olunmuş və elə fars dilində də nəşr edilmişdir. Yenidən Şimali Azərbaycanda ilk dəfə öz doğma dilimizə tərcümə etdiyimiz bu kitabda bəzi nöqsanların olması mümkündür. Belə ki, fars dilinin işlənmə qaydası, arxaik ərəb söz və terminlərinə müəllifin mütəmadi müraciəti, tanış olmayan Qərb tarixçi, etnoqraf və tədqiqatçı arxeoloqların adlarının dəqiq tərcüməsi zamanı bəzi xatalar, nəzərdən qaçmalar istisna təşkil etmir. Ancaq ümumilikdə kitab yuxarıda da qeyd etdiyim kimi e.ə. III minillikdən İran yaylasında mövcud olan türkdilli tayfaların (İranda ilk sakinləri) ictimai-siyasi, mədəni həyatından bəzən yığcam, bəzən də ətraflı və konkret fakt və dəlillərə söykənən qiymətli məlumatlarla zəngindir.

Sonda kitabın nəşrinə sponsorluq edən 48 yaşının 30 ilini orduya, 18 ilini isə Ağdamın cəbhə xəttində torpaqlarımızın müdafiəsinə həsr etmiş peşəkar hərbiçi, kəşfiyyatçı komandır, sözün bütün mənalarında sarsılmaz və əyilməz vətənpərvər, Azərbaycan Milli Ordusunun nümunəvi zabit timsalı olan Abış Xasay oğlu Abışova öz adımdan və bu kitabdan bilgi əldə edəcək çoxsaylı oxucular adından təşəkkür edirəm.

Eyni zamanda mətnin yığılmasında, çapa hazırlıq və nəşrə verilməsi işində göstərdiyi dost köməyinə görə tələbək dostum, Rövsən Kəbirliyə şəkillərin köçürülməsi və kitabın dizaynına, tərtibatındakı əməyə və zəhmətə görə Rövsən Əsədiyə və Firuz Əmiroğluna minnətdarlığımı bildirirəm.

Kitab elmin mənbəyi, elm isə tərəqqinin açarıdır. Tarixi keçmişimizlə bağlı elmi mənbələrin tədqiqi, araşdırılması və öyrənilməsi gələcəyimizə aparıcı enişli-yoxuşlu yolu maneəsiz keçib getməkdə